เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

เรื่อง

ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์

โดย

นายสมศักดิ์ จังตระกูล

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๑
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

เรื่อง

ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์

โดย

สมศักดิ์ จังตระกูล

หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๑

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖

เอกสารฉบับนี้เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้ศึกษา

AUTHOR : MR. SOMSAK CHANGTRAGUL.
TOPIC : DEMOCRACY IN EGYPT.
KEYWORDS : ARAB SPRING/ DEMOCRACY/ EGYPT.

EXECUTIVE SUMMARY

This paper aims to study the development and the obstacles of democracy in the Arab Republic of Egypt, after the Arab Spring phenomenon. Secondary data were used for analysis and presentation.

The Arab Spring phenomenon was an uprising of the people of the Arabian Gulf. The main factors led to the overthrow of the leaders were ; the exploitations of the leaders, the failure to resolve the economic problems and the violation of basic rights and freedoms. In Egypt. A former President Hosni Mubarak stepped down after demonstrations during the Egyptian revolution. The new round of a presidential election could not establish Democracy in Egypt permanently.

The Democracy in Egypt was very important lessons learn. It showed that the election process was a part of The Democracy Establishment, but the check and balance of powers were also the essential parts. An administrative fault, the corrupt of powers and an exploitation of benefit for himself and his cronies were the major leader's legitimate destruction. He would lose the legitimacy to rule. But If all people can not dismiss the leader by the democratic ways, the Coup d'etat will break down everything.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์

คนไทยมักจะคุ้นเคยกับคำว่า “ประชาธิปไตยแบบไทยไทย” แต่ถ้ามีผู้กล่าวว่า “ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์” ล่ะจะมีความเข้าใจกันเป็นเช่นไร จะมีหน้าตาและความหมายอย่างไร มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด จึงน่าจะมีการศึกษาติดตามเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือเป็นกรณีศึกษาประชาธิปไตยแบบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ

ลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตย

คำว่า ประชาธิปไตย หรือ Democracy มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า "ดีมอคระเทีย" (กรีก : δημοκρατία , dēmokratía) หมายถึง "การปกครองโดยประชาชน" (popular government) เป็นคำประสมระหว่างคำว่า "ดีมอส" (กรีก : δῆμος, demos) หมายถึง ประชาชน และ "คราทอส" (กรีก : κράτος, kratos) หมายถึง การปกครอง หรือ พละกำลัง

ส่วนในภาษาไทย คำว่า ประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำว่า "ประชา" ซึ่งหมายถึง "ปวงชน" และ "อธิปไตย" ซึ่งหมายถึง "ความเป็นใหญ่" เมื่อรวมกันจึงหมายถึง "ความเป็นใหญ่ของปวงชน" โดยพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า "แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่" อดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น มีคำกล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็น การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (วิกิพีเดีย ฯ, ๒๕๕๖ก)

หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือ "การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต" และจากหลักการพื้นฐานดังกล่าว จึงสามารถประมวลลักษณะสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดังนี้

๑. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในรัฐ

๒. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

๓. การดำเนินการของรัฐจำเป็นต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยในรัฐจะต้องได้รับการคุ้มครองความเป็นธรรมตามกฎหมายด้วยเช่นกัน

๔. การปกครองแบบประชาธิปไตย จำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ

๕. ด้วยเหตุที่ลักษณะเด่นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ "การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์" แต่หากรัฐบาลปราศจากความรับผิดชอบแล้ว การมีเสียงข้างมากก็อาจไม่ให้ความสิทธิของกลุ่มเสียงข้างน้อย ซึ่งจะทำให้เกิดเป็น "เผด็จการโดยเสียงข้างมาก"

ส่วนอุดมการณ์ประชาธิปไตย นั้นจะเน้น ในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และ ความเสมอภาคส่วนบุคคล โดยมีรายละเอียด ดังนี้ คือ

สิทธิ (Right) หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม หรือ ความสามารถที่บุคคลที่จะกระทำการใดๆได้โดยชอบธรรม โดยอำนาจอื่นหรืออำนาจรัฐจะก้าวก่ายในสิทธิของบุคคลไม่ได้ เพราะสิทธิของบุคคลได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายหรือธรรมเนียมประเพณี

เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การมีอิสระในการกระทำการใดๆสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปรารถนา แต่มีขอบเขตจำกัดว่า การกระทำนั้นๆ จะต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

สิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

๑. เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ เขียน โฆษณา มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่ต้องไม่หมิ่นประมาทหรือละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

๒.เสรีภาพในการนับถือศาสนา

๓. เสรีภาพในการสมาคมหรือ รวมกลุ่ม ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมาย

๔. สิทธิในทรัพย์สิน ทุกคนมีสิทธิในทรัพย์สินของตนเอง รัฐจะต้องทำหน้าที่ป้องกันภัยอันอาจจะเกิดต่อทรัพย์ของประชาชนภายในรัฐ

๕. สิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

๖. สิทธิส่วนบุคคล เช่นเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การเลือกประกอบอาชีพ การสมรส หย่าร้าง หรือเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

ความเสมอภาค (Equity) เป็นหลักสำคัญของอุดมการณ์ประชาธิปไตย ที่ถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติจากรัฐ และกฎหมายโดยปราศจากความลำเอียง ไม่มีการเลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย หรืออย่างน้อยถ้าใครกระทำความผิดก็ย่อมต้องได้รับโทษเหมือนๆ กัน

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย

๑. ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น สิทธิเลือกตั้งเมื่ออายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์

๒. ความเสมอภาคในทางกฎหมาย หมายถึง บุคคลจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เมื่อกระทำความผิด การลงโทษหรือเหตุอันควรปรานีจะต้องใช้กฎหมายเดียวกัน

๓. ความเสมอภาคในโอกาส หมายถึง จะต้องได้รับโอกาสที่จะใช้ความสามารถของเขาในการศึกษา การประกอบธุรกิจการ และการแสวงหาความเจริญก้าวหน้า หรือเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจ

๔. ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพความใกล้เคียงในฐานะทางเศรษฐกิจ แต่มิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกัน โดยจะต้อง มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพอสมควร

๕. ความเสมอภาคทางสังคม คนทุกคนต้องได้รับการเคารพว่ามีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ในฐานะของความเป็นมนุษย์เหมือนกัน

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเทศอียิปต์

สาธารณรัฐอาหรับอียิปต์ (อังกฤษ : Arab Republic of Egypt; อาหรับ : جمهورية مصر العربية) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า **อียิปต์** (อังกฤษ : Egypt; อาหรับ : مصر) เป็นประเทศในแอฟริกาตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประชากรมากที่สุด เป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในด้านอารยธรรมโบราณที่น่าตื่นตาที่สุดในโลก ได้แก่ พีระมิด อารามคาร์นัค และหุบเขากษัตริย์ (Valley of the Kings) อียิปต์ถือว่าเป็นศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมของโลกอาหรับ มีพื้นที่ประมาณ ๑,๐๒๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร เป็นประเทศที่มีแผ่นดินเชื่อมต่อระหว่างทวีปแอฟริกากับทวีปเอเชียผ่านตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อที่มีความสำคัญมาแต่โบราณ หลังจากได้มีการขุดและเปิดใช้คลองสุเอซ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๒ (ค.ศ. ๑๘๖๙) เส้นทางผ่านคลองสุเอซของอียิปต์ได้กลายเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศตั้งอยู่ในแอฟริกาเหนือ มีพรมแดนด้านตะวันตกติดกับประเทศลิเบีย ด้านใต้ติดกับประเทศซูดาน ด้านตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศอิสราเอล ชายฝั่งทางเหนือติดกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และทางตะวันออกติดกับทะเลแดง ประชากรอียิปต์ส่วนใหญ่อาศัยบนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำไนล์ และคลองสุเอซ พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นส่วนของทะเลทรายสะฮารา และมีผู้คนอาศัยอยู่เบาบาง (วิกิพีเดียฯ, ๒๕๕๖ข) อียิปต์มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ ๘๕.๓ ล้านคน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามบริเวณสองฝั่งและที่ราบลุ่มแม่น้ำไนล์ ประชากรประกอบด้วย ๓ เชื้อชาติ คือ แฮมิติก แซมิติก ประมาณร้อยละ ๙๙.๖ เบดูอินและนูเบียน ประมาณร้อยละ ๐.๔ มีคนยากจนประมาณร้อยละ ๒๐ ของจำนวนประชากร อัตราการเพิ่มของประชากร ประมาณร้อยละ ๑.๘๘ อายุเฉลี่ย ๗๓ ปี ความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยทั่วประเทศ ประมาณ ๘๓.๖๒คนต่อตารางกิโลเมตร เมืองสำคัญ คือ กรุงไคโร (เมืองหลวง) และเมืองอเล็กซานเดรีย โดยสองเมืองนี้มีประชากรรวมกันประมาณ ๑๖ ล้านคน อียิปต์มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำรัฐ ประชาชนชาวอียิปต์มีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา โดยมีผู้นับถือศาสนาอิสลาม (ส่วนใหญ่นับถือนิกายสุหนี่) ร้อยละ ๙๐ ศาสนาคอปติก ร้อยละ ๙ และศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๑ (CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2556) มีภาษาอาระบิค (Arabic) เป็นภาษาประจำชาติ และมีหลักกฎหมายอิสลามเป็นหลักในด้านกฎหมายของประเทศ

ภาพที่ ๑ แผนที่ประเทศอียิปต์

ที่มา : CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. (2556).

อียิปต์มีรายได้หลัก ๕ ด้าน ได้แก่ การส่งออกน้ำมัน การท่องเที่ยว รายได้จากค่าธรรมเนียมการผ่านคลองสุเอซ การส่งเงินกลับจากแรงงานในต่างประเทศ และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ หนี้ต่างประเทศ (ประมาณ ๒๙.๕๙ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) อัตราการเพิ่มประชากรสูง การว่างงาน (ประมาณร้อยละ ๑๐) ความยากจน และการขาดดุลงบประมาณ ปัญหาระบบราชการและรัฐวิสาหกิจซึ่งมีขนาดใหญ่และเป็นอุปสรรคในการพัฒนา เศรษฐกิจ ทั้งนี้ รัฐบาลอียิปต์มีนโยบายที่จะแปรรูปกิจการของรัฐ และปรับปรุงประสิทธิภาพรัฐวิสาหกิจ โดยได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ อาทิ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก กลุ่มประเทศผู้บริจาค (Paris Club) รวมทั้งจากกลุ่มประเทศอาหรับ (กรมเอเชียใต้ฯ, ๒๕๕๖)

ตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๕ อียิปต์ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข มาจากการเลือกตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี และอยู่ได้ไม่เกิน ๒ วาระ (STATE INFORMATION SERVICE, 2556) รัฐสภาอียิปต์มี ๒ สภา คือ - สภาประชาชน (Majilis Al-Sha'ab หรือ The House of Representatives) มีสมาชิกสภาจำนวน ๓๕๐ คน มาจากการเลือกตั้ง มีวาระ ๕ ปี - สภาที่ปรึกษา (Majilis Al-Shoura หรือ The Shura Council) มีสมาชิกสภาจำนวน ๑๕๐ คน มาจากการเลือกตั้ง และประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งจากบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ อีกจำนวนไม่เกินหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง มีวาระ ๖ ปี โดยทุกสามปีจะมีการเลือกตั้งและแต่งตั้งสมาชิกสภาที่ปรึกษาทดแทนผู้ที่จะต้องพ้นจากหน้าที่ไปร้อยละ ๕๐ ของจำนวนสมาชิก (CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2556). ปัจจุบัน มีพรรคการเมืองที่ได้รับการรับรองจากทางการ ๑๘ พรรค (กรมเอเชียใต้ฯ, ๒๕๕๖)

ความเป็นมาการเมืองการปกครองของอียิปต์

หลังจากสิ้นสุดการปกครองระบอบฟาโรห์ (Pharoahs) ซึ่งเป็นระบบการปกครองดั้งเดิมของอียิปต์ มหาอำนาจต่าง ๆ ก็เข้าปกครองอียิปต์ เช่น อัสซีเรีย บาบิโลน เปอร์เซีย เมซิโดเนีย โรมัน และอาหรับ จนกระทั่งตกอยู่ภายใต้อาณาจักรออตโตมานมาจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๑

ในช่วงแรกของการปกครองอียิปต์ สุลต่านแห่งแบกแดดได้สถาปนา สอลาหุดดีน นายทหารที่มีความสามารถในกองทัพให้เป็นสุลต่านเพื่อปกครองอียิปต์ และได้มีการสถาปนาเป็นราชวงค์ อัยยูบิย์ (Ayubi) ขึ้นในอียิปต์ หลังจากนั้น สุลต่านราชวงค์มัมลุค ได้เข้ามาปกครองอียิปต์ และต่อมาอียิปต์ได้ตกอยู่ภายใต้ตุรกี อาณาจักรออตโตมาน และต่อมาฝรั่งเศสได้เข้ามาครอบครองอียิปต์บางส่วนแต่อียิปต์ก็ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของตุรกี

ในปี พ.ศ. ๒๓๔๘ มูฮัมหมัดอาลีได้ทำการขับไล่ฝรั่งเศสออกจากอียิปต์และได้เป็นผู้ปกครองอียิปต์ พร้อมทั้งได้มีการจัดระเบียบการปกครองขึ้นใหม่ซึ่งเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรออตโตมานและอียิปต์ โดยอำนาจการปกครองของอียิปต์ได้รวมอยู่ที่ราชวงศ์ของมูฮัมหมัดอาลีเพียงแห่งเดียว ในช่วงนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อนำอียิปต์ไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ มีการแบ่งแยกการบริหารงานใหม่ด้วยความร่วมมือจากต่างประเทศ มีการขอรับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากกลุ่มประเทศยุโรป โดยเฉพาะฝรั่งเศส เพื่อช่วยเหลือการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การชลประทาน โดยได้มีการสร้างเขื่อน และมีการแนะนำพัฒนาการปลูกฝ้ายระยะยาว พัฒนาการเพาะปลูกซึ่งได้กลายเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของอียิปต์ ด้านอุดมการณ์ มูฮัมหมัดอาลีได้ขยายพื้นฐานสำหรับชาตินิยมอียิปต์สมัยใหม่ โดยการสร้างอียิปต์แทนชาวเตอร์กเพื่อให้ดำรงตำแหน่งบริหารที่สำคัญในการบริหารงานประเทศ และได้มีการกำจัดคอร์รัปชั่น มูฮัมหมัดอาลีมีความเชื่อว่ากุญแจของความสำเร็จที่จะนำไปสู่การบริหารราชการประเทศ คือ การศึกษา ดังนั้นจึงได้มีความพยายามในการให้การศึกษากับประชาชนโดยตลอด ต่อมาหลังจากมูฮัมหมัดอาลี ได้สิ้นชีวิตลง อียิปต์ก็ถูกแทรกแซงจากมหาอำนาจยุโรปมากขึ้น

ครั้นพอถึงสมัยอิสมาแอล เป็นผู้ปกครองอียิปต์ได้มีการขยายสภาแห่งรัฐขึ้นโดยได้มีการแก้ไขสมาชิกจากการแต่งตั้งให้มาจากการเลือกตั้งแทน โดยผู้สมัครจะต้องเป็นชายอายุ ๒๕ ปีบริบูรณ์และไม่เป็นข้าราชการทหาร หรือ ตำรวจ สภาแห่งรัฐนี้ประกอบด้วยสมาชิก ๗๕ คน โดยได้รับการเลือกตั้งจากการลงคะแนนเสียงทางอ้อม มีวาระอยู่ในตำแหน่ง ๓ ปี รูปแบบการปกครองนี้อิสมาแอลได้อ้างคัมภีร์อัลกุรอานว่าผู้ปกครองที่เป็นชาวมุสลิมจะปกครองโดยคำแนะนำของประชาชน จึงได้จัดตั้งสภาแห่งรัฐจนกระทั่งถึงสมัยกษัตริย์ฟารุค ขึ้นมาปกครองประเทศ ในช่วงนี้อังกฤษได้เข้ามามีบทบาทมากในการปกครองอียิปต์ โดยในปี พ.ศ. ๒๔๒๕ อังกฤษได้เข้ายึดครองอียิปต์ และให้ Sir Evelyn Baring เป็นกงสุลใหญ่ปกครอง ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้เกิดขบวนการกลุ่มรักชาติเพื่อเรียกร้องให้คืนเอกราชแก่อียิปต์ และในเวลาต่อมาอังกฤษก็ได้คืนเอกราชให้แก่อียิปต์ และได้จัดตั้งราชอาณาจักรอียิปต์ โดยมีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง แต่

อังกฤษก็ยังคงมีกองทัพเพื่อรักษาการอยู่จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๙ กองทัพอังกฤษจึงได้ถอนออกไปยังคงเหลือกองกำลังบางส่วนที่ประจำการอยู่ตาม Suez canal Zone เพื่อรักษาเส้นทางเดินเรือเท่านั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ คณะนายทหารหนุ่ม Free officers ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลกษัตริย์ฟารุค ทำให้การปกครองระบอบกษัตริย์สิ้นสุดลง และนายพลนาญีฟ ผู้นำกองทัพได้เป็นนายกรัฐมนตรี และได้มีการจัดตั้งสภาคณะปฏิวัติขึ้น ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกของ Free officers สภานี้ได้ออกกฎหมายปฏิรูปการปกครองหลายอย่างที่สำคัญ โดยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ โดยประกาศล้มเลิกระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตยและได้สถาปนาระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ทำให้ประเทศอียิปต์มี นายพลมูฮัมหมัดนาญีฟ เป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐอียิปต์ และรักษาการตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย โดยมี ยามาล อับดุล นาเซร (นัซเซอร์) เป็นรองนายกรัฐมนตรี และในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้เกิดการปฏิวัติ นายพลนาญีฟ ขึ้น และนัซเซอร์ ก็ขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีแทน

นัซเซอร์ เป็นนักชาตินิยม และเป็นผู้นำในการรวม อาหรับ แอฟริกา และอิสลามให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อให้เกิดพลังแห่งอำนาจโดยมุ่งรวมอาหรับให้เป็นชาติเดียวกัน เพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยม นัซเซอร์ได้รวมอำนาจในอียิปต์และสร้างชาตินิยมอาหรับขึ้นในหลายประเทศในตะวันออกกลางโดยได้พยายามสร้างสมาพันธรัฐประชาชาติอาหรับภายใต้การนำของนัซเซอร์ขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ ได้ถึงแก่อสัญกรรม รองประธานาธิบดีอัลวาซาดัตจึงได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีแทน แต่ต่อมา ซาดัต ก็ถูกลอบสังหาร เนื่องจากการไปสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ตามข้อตกลงแคมป์เดวิดในปี ค.ศ. ๒๕๒๒ ทำให้ รองประธานาธิบดี ฮุสนี มูบารัค ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแทน

ประธานาธิบดี มูบารัค ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ รวม ๕ สมัย เป็นระยะเวลากว่าสามสิบปี ประธานาธิบดีมูบารัค พยายามดำเนินการปฏิรูปทางการเมือง และสังคม และเศรษฐกิจโดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ในทางการเมืองรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปแบบค่อยเป็นค่อยไป (Gradualism) เช่น เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ประธานาธิบดีมูบารัค ได้ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้ง เพื่อให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรง และสามารถมีผู้สมัครได้มากกว่า ๑ คน จากเดิมที่กำหนดให้รัฐสภาเสนอชื่อผู้สมัครได้เพียงคนเดียว ซึ่งในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ประธานาธิบดีมูบารัค ก็ได้รับการเลือกตั้งกลับเข้ามาบริหารประเทศอีกสมัยหนึ่ง (ธีระยุทธ หาสะอาด, ๒๕๕๗)

ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์

ตั้งแต่ช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนั้น ประเทศอียิปต์ต้องเผชิญกับการปฏิวัติรัฐประหารถึงสองครั้งสองครา โดยครั้งแรกเมื่อราวเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดปรากฏการณ์การปฏิวัติดอกมะลิ หรือที่เรียกว่าปรากฏการณ์ “อาหรับ สปริง” (วิกิพีเดียฯ, ๒๕๕๖ค)

(อังกฤษ: Arab Spring, อาหรับ: الثورات العربية al-Thawrāt al-‘Arabiyyah) ซึ่งเป็นคลื่นปฏิวัติ การเดินขบวน การประท้วงและสงครามที่เกิดขึ้นในโลกอาหรับ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา อาหรับสปริงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน มีผลกระทบเป็นลูกโซ่ที่ไม่มีวี่แววว่าจะจบลง โดยเริ่มจากเหตุการณ์เล็ก ๆ ที่เกิดในตูนิเซีย เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๓ มุหัมมัด โบอะซิซิ เด็กหนุ่มชาวตูนิเซียได้เผาตัวเองเพื่อประท้วง ความคดโกงและความไม่เป็นธรรมที่เขาได้รับจากการกระทำของตำรวจ ซึ่งในที่สุดได้นำไปสู่การล้มอำนาจของประธานาธิบดี ไซน์ อาบีดีน บิน อาลี (علي به العابديه زيه) และต้องลี้ภัยในประเทศซาอุดีอาระเบียในวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๔ (ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ, ม.ป.ป.)

ปรากฏการณ์การลุกฮือของมวลชนยังได้ขยายตัวไปสู่ประเทศอียิปต์ ลิเบีย และเยเมน และนำไปสู่การโค่นล้มผู้นำได้สำเร็จอีก โดยการลงจากอำนาจของผู้นำในแต่ละประเทศต่างก็มีความแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ อดีตประธานาธิบดีฮุสนี มูบารัค ของอียิปต์ ถูกกองทัพยึดอำนาจ พันเอกมุอัมมาร กัดดาฟี ของลิเบีย ต้องพ่ายแพ้ในสงครามกลางเมืองที่มีมหาอำนาจเข้าไปแทรกแซงก่อนจะถูกสังหารในเวลาต่อมา และอดีตประธานาธิบดีอะลี อับดุลลอฮ์ ซอและห์ ของเยเมน ถูกสหรัฐฯ และซาอุดีอาระเบียกดดันให้ถ่ายโอนอำนาจให้รองประธานาธิบดีอับดุรร็อบบุฮ์ มันศูร ฮาดี และจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติร่วมกับฝ่ายค้าน (อบู ยะมีนะฮ์, ๒๕๕๖) นอกจากนั้นยังมีการกำเริบของพลเมืองขึ้นในประเทศบาห์เรน และซีเรีย การประท้วงใหญ่เกิดขึ้นในประเทศอัลจีเรีย อิรัก จอร์แดน คูเวต โมร็อกโก และซูดาน และการประท้วงเล็ก ๆ เกิดขึ้นในประเทศเลบานอน มอริเตเนีย โอมาน ซาอุดิอาระเบีย จิบูตี และเวสเทิร์นสะฮารา การประท้วงในลักษณะนี้มีเทคนิคใช้การดื้อแพ่งร่วมกันกับการรณรงค์ต่อเนื่อง มีการนัดหยุดงาน การเดินขบวน การเดินแถว และการชุมนุม มีการใช้โซเชียลมีเดีย (Social media) ในการจัดระเบียบ การสื่อสารและสร้างความตระหนัก เมื่อต้องเผชิญกับการปราบปรามและการตรวจพิจารณาหรือควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตเครือข่ายของรัฐ การเดินขบวนอาหรับสปริงในหลายประเทศเผชิญกับการใช้การปราบปรามอย่างรุนแรงจากทางการ ซึ่งก็มีการตอบโต้จากกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงด้วยความรุนแรงในบางกรณีเช่นกัน

ปรากฏการณ์อาหรับสปริงเป็นเสมือนกับปฏิกิริยาลูกโซ่ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน และมีผลกระทบอย่างต่อเนื่องจนครอบคุมโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกลุ่มอาหรับ ที่ประชาชนของประเทศเหล่านี้ถูกมองว่าอ่อนแอเกินกว่าที่จะไปต่อรองกับอำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็นแบบรัฐเผด็จการหรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม และต่างมีความเชื่อว่า ประชาธิปไตยไม่สามารถเติบโตในโลกอาหรับได้ อาหรับสปริงจึงถูกมองว่าเป็นผลพวงของความกดดันที่เกิดจากการกดขี่เอารัดเอาเปรียบของกลุ่มคนผู้มีอำนาจ ความล้มเหลวในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของรัฐ หรือการขาดสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่ประชาชนพึงมี (ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ, ม.ป.ป.) จากเหตุการณ์อาหรับสปริง หรือการลุกฮือกันขึ้นต่อต้านเผด็จการของประเทศอาหรับ ทำให้มีความเชื่อว่า ต่อไประบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของผู้นำคนเดียวหรือกลุ่มเดียวจะต้องหายไป และประเทศต่าง ๆ คงจะกลายเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยกันไปทั่วโลก แต่แล้วประเทศแรก ๆ ที่เป็นเสมือนตัวนำร่องของการปฏิวัติประชาธิปไตย เช่น ประเทศอียิปต์ กลับต้องสะดุดลงไปจากการปฏิวัติรัฐประหารได้

ส่วนการปฏิวัติครั้งที่สองของอียิปต์ ซึ่งถือว่าเป็นกรณีการทำรัฐประหารครั้งล่าสุดในโลก ในทศวรรษนี้ (พระบาท นามเมือง, ๒๕๕๖) เกิดขึ้นหลังจากที่มีการโค่นล้ม ประธานาธิบดีมูบารัค อดีตประธานาธิบดี เมื่อกุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ซึ่งนำไปสู่กระบวนการถ่ายโอนอำนาจและจัดการเลือกตั้งใหม่ และในที่สุด โมฮัมเหม็ด มอร์ซี ผู้สมัครจากพรรคการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood (MB)) ก็ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนใหม่ เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๕ ด้วยคะแนนเสียงกว่าร้อยละ ๕๐ ซึ่งทำให้ชาวอียิปต์ต่างดีใจว่าประเทศได้ก้าวเป็น “ประชาธิปไตย” แล้ว แต่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งปีที่ประธานาธิบดีมอร์ซีเข้ามาบริหารประเทศ

ช่วงแรกหลังจากการเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๕ มอร์ซีได้สร้างความหวังให้แก่ชาวอียิปต์ว่าจะเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมาสู่ประเทศ ด้วยการประกาศว่า เขาจะเป็นประธานาธิบดีที่รับใช้ชาวอียิปต์ทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย พร้อมกับแสดงความจริงใจด้วยการลาออกจากการดำรงตำแหน่งประธานพรรค FJP และสัญญาว่าจะแต่งตั้งรองประธานาธิบดีจากชาวคริสต์ ๑ คน และสตรีอีก ๑ คน เพื่อให้มั่นใจได้ว่า สิทธิของชนส่วนน้อยทางศาสนาและสิทธิสตรีจะได้รับการรับรองและมีปากมีเสียงในรัฐบาล แต่หลังจากนั้นในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๕ มอร์ซีได้ออกกฤษฎีกาให้สมาชิกสภาล่าง (ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรค FJP ซึ่งเป็นพรรคการเมืองเดิมของมอร์ซี) ให้กลับไปทำหน้าที่นิติบัญญัติตามเดิม ซึ่งเป็นการท้าทายอำนาจตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญที่เคยตัดสินให้สภาล่างถูกยุบไปแล้วตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๒๕๕๕ และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำตัดสินว่า มอร์ซีไม่มีอำนาจที่จะแต่งตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พ้นสภาพไปแล้วเหล่านี้ให้กลับสู่ตำแหน่งได้ มอร์ซีจึงต้องจำยอมถอยก่อนที่จะรุกคืบใหม่ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญที่มีสัดส่วนของผู้แทนจากกลุ่ม MB และกลุ่มมุสลิมเคร่งจารีตกลุ่มอื่น ๆ มากกว่าผู้แทนจากภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม ทำให้กลุ่มที่มีแนวคิดเสรีนิยมตัดสินใจบอยคอต (Boycott) การยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้และกลายเป็นการเปิดโอกาสให้ MB สามารถครอบงำกระบวนการยกร่างได้อย่างเต็มที่ มอร์ซียังฉวยโอกาสเพิ่มอำนาจในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวให้ตนเองมีอำนาจเหนือฝ่ายตุลาการ เพื่อปูทางให้พรรคพวกของตนสามารถรวบรัดเดินหน้าจัดทำรัฐธรรมนูญถาวรได้ โดยมั่นใจว่าจะไม่ต้องเผชิญอุปสรรคจากขบวนการตุลาการภิวัตน์เข้าแทรกแซงอีก ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้กลายเป็นชนวนที่ทำให้ผู้ที่แนวคิดสายเสรีนิยมไม่พอใจการบริหารประเทศแบบรวบอำนาจของมอร์ซี จนนำไปสู่การจัดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่โค่นล้มมูบารัคและเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้ง National Salvation Front (NSF) ซึ่งเป็นแนวร่วมของกลุ่มพลังที่ต่อต้านอำนาจของมอร์ซี ครั้นเมื่อถึงเวลาการจัดให้มีการลงประชามติว่าจะรับรองหรือไม่รับรองร่างรัฐธรรมนูญถาวรฉบับของกลุ่ม MB หรือของพรรค FJP คนเหล่านี้กลับไม่ได้ออกมาแสดงพลังของตนผ่านหีบบัตรลงประชามติ โดยมีผู้ออกไปลงประชามติเพียงร้อยละ 33 ทำให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวผ่านการรับรองเป็นผลสำเร็จ (อบูยะมีนะฮ์, ๒๕๕๖)

นับตั้งแต่มอร์ซีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีผ่านไป ชาวอียิปต์จำนวนมากเริ่มตระหนักว่า ชีวิตของตนไม่ได้มีอะไรดีขึ้น ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำที่มีมาตั้งแต่ช่วงก่อนการยึดอำนาจจากมูบารัคก็ยังไม่ได้รับการ

แก้ไข ขณะที่มอร์ซีก็ใช้อำนาจแต่งตั้งพรรคพวกเข้าสู่อำนาจทางการเมืองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มสัดส่วนของสมาชิก MB ในคณะรัฐมนตรี และแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้มีประชาชนออกมาต่อต้านมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะถูกกล่าวหาว่ามีพฤติการณ์รวบอำนาจ และทำทุกอย่างเพื่อกลุ่มภราดรภาพมุสลิมเป็นหลัก ไม่ได้ทำเพื่อประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง การแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศก็ล้มเหลว การแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนกลับถูกละเลย เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง โจรผู้ร้ายชุกชุม บ้านเมืองไร้ความปลอดภัย รวมทั้งการมีการปกครองแบบเผด็จการ และเริ่มพยายามจะนำเอาหลักศาสนาเข้ามาใส่ไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีนโยบายที่จะทำให้ประเทศอียิปต์เป็น “รัฐอิสลาม” ประธานาธิบดีมอร์ซี ยังไปมีความขัดแย้งกับสถาบันหลัก ๆ อื่นอีก ไม่ว่าจะเป็น ศาลยุติธรรม ตำรวจ สื่อมวลชน นักวิชาการ ไปจนถึงพวกศิลปิน ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ไปร่วมกับกลุ่ม “ทามาร็อด” (Tamarod) ซึ่งเป็นกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย ฝ่ายเสรีนิยม และฝ่ายที่ต้องการแยกศาสนจักรออกจากการเมือง (Secularism) และได้ทำการก่อการประท้วงขับไล่ให้ประธานาธิบดีมอร์ซี ลาออกและจัดการเลือกตั้งใหม่ (บวร โทศรีแก้ว, ๒๕๕๖)

การรณรงค์ของกลุ่มคนที่เรียกว่า Tamarod Campaign (Rebellion Campaign) เป็นการรวบรวมรายชื่อประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการบริหารประเทศของมอร์ซี โดยเบื้องต้นผู้รณรงค์ต้องการจะรวบรวมรายชื่อให้ได้อย่างน้อย ๑๕ ล้านรายชื่อ เพื่อให้มากกว่า ๑๓ ล้านเสียงที่มอร์ซีได้รับตอนเลือกตั้งประธานาธิบดี แต่ปรากฏว่าประชาชนที่เคยเป็นกลุ่มพลังเงียบได้ออกมาร่วมลงนามอย่างล้นหลาม จนทำให้สามารถรวบรวมรายชื่อได้มากถึง ๒๒ ล้านรายชื่อ ก่อนจะจัดชุมนุมใหญ่เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายนที่ผ่านมา ซึ่งเป็นวันครบรอบ ๑ ปีการเข้ารับตำแหน่งมอร์ซี โดยมี NSF เป็นหัวขบวนในการจัดการชุมนุมครั้งนี้

นอกจากความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อมอร์ซีแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างมอร์ซีกับกองทัพซึ่งเคยเป็นสถาบันที่มีบทบาททางการเมืองมาโดยตลอด ก็มีปัญหากันเป็นระยะ ๆ เช่นกัน ตั้งแต่การบีบให้จอมพลฏอนฏอวี ซึ่งเป็นผู้ยึดอำนาจจากมูบารัคให้ต้องเกษียณอายุจากราชการเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๕๕ มาจนถึงการปฏิเสธที่จะเข้าร่วมการเจรจาเพื่อยุติความแตกแยกทางการเมืองกับ NSF ตามข้อเสนอของรองจอมพลอับดุลฟะตาห์อัซซีซี ผู้บัญชาการทหารและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมคนใหม่ ซึ่งเมื่ออัซซีซีเห็นว่า Tamarod Campaign สามารถดึงประชาชนออกมาร่วมได้เป็นจำนวนมาก จึงประกาศเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖ กำหนดเส้นตายให้มอร์ซีเร่งแก้ปัญหาเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มคนที่ต่อต้านและสนับสนุนให้เสร็จภายใน ๔๘ ชั่วโมง แต่ฝ่ายประธานาธิบดีมอร์ซีและกลุ่มภราดรภาพมุสลิม ยืนกรานที่จะไม่ลาออกจนกว่าจะอยู่ครบวาระ ๔ ปี เพราะถือว่าตนเองได้อำนาจมาจากการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยที่เสรีและยุติธรรม ซ้ำยังว่าฝ่ายต่อต้านเป็นตัวแทนของทุนนิยมสหรัฐอเมริกา และพวกขั้วอำนาจเก่าของอดีตประธานาธิบดีมูบารัคที่สูญเสียอำนาจและผลประโยชน์ จากท่าทีที่แข็งกร้าวของทั้งสองฝ่าย ทำให้การประท้วงมีความรุนแรงและขยายตัวออกไปทั่วประเทศ มีการละเมิดต่อสตรีผู้ประท้วง มีการ

ปะทะกันระหว่างฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและของฝ่ายประชาชนผู้สนับสนุนคนละขั้วการเมือง และมีการลอบสังหารผู้นำการต่อต้านรัฐบาล การปะทะกันมีหนักขึ้นเรื่อย ๆ สถานการณ์ลุกลามบานปลาย เป็นความแตกแยกอย่างรุนแรง เมื่อมอร์ซีไม่ยอมรับเส้นตายดังกล่าว อัซซีซีจึงตัดสินใจประกาศยึดอำนาจจากมอร์ซี เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคมหลังครบกำหนดเส้นตาย และชี้แจงต่อสาธารณชนถึงเหตุที่จำเป็นต้องตัดสินใจยึดอำนาจว่าเป็นเพราะประธานาธิบดีมอร์ซีไม่ยอมฟังเสียงประชาชน และหากปล่อยให้มอร์ซีอยู่ในตำแหน่งต่อไป ก็อาจนำไปสู่การเผชิญหน้าอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนมอร์ซีกับ NSF ได้ (อบู ยะมีนะฮ์, ๒๕๕๖) และมีการระงับการใช้รัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งแต่งตั้งนายอัดลี อัล-มานซูร์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลรัฐธรรมนูญสูงสุด เป็นประธานาธิบดีรักษาการ จนกว่าจะมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีใหม่ แม้ชาวอียิปต์บางส่วนจะยินดีที่มอร์ซี ถูกโค่นล้ม แต่การเข้ามายึดอำนาจของกองทัพก็สร้างความวิตกให้ชาวอียิปต์จำนวนมาก และนานาชาติที่เชิดชูระบอบ “ประชาธิปไตย” รวมทั้งสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนหลักด้านการเงินให้กองทัพอียิปต์มาตลอด เพราะยังคงเกิดเหตุการณ์ปะทะนองเลือดกันอย่างควบคุมไม่ได้ ระหว่างฝ่ายผู้สนับสนุนอดีตประธานาธิบดีมอร์ซี และฝ่ายทหารของรัฐบาลใหม่ หรือประชาชนที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลใหม่ ความวุ่นวายยังดำรงกันต่อไป ประชาคมโลกยังได้เรียกร้องให้กองทัพอียิปต์คืนอำนาจให้แก่พลเรือนโดยเร็วที่สุด เพื่อให้สถานการณ์กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว

ภาพที่ ๒ ภาพกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดี โมฮัมเหม็ด มอร์ซี

ที่มา : บวร โทศรีแก้ว. (๒๕๕๖). อียิปต์ปฏิวัติรอบ 2 ระเบิดเวลาลูกใหม่.

เพราะกลัวว่า กลุ่มภราดรภาพมุสลิม ซึ่งในระยะหลังถูกมองว่าเป็นมุสลิมสายกลาง จะเลิกศรัทธาระบบเลือกตั้ง และหันไปยึดแนวทางการต่อสู้แบบ “ใต้ดิน” ที่มุ่งใช้ความรุนแรง ตามลัทธิ “อำนาจต้องช่วงชิงมาด้วยกำลังเท่านั้น” ทั้งนี้เพราะขบวนการภราดรภาพมุสลิม มีกำลังพลและอาวุธอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะบริเวณฐานที่มั่นใหญ่ที่ภูมิภาคไซนาย และยังมีเครือข่ายแนวร่วมในหลายประเทศทั้งในโลกอาหรับและตะวันออกกลาง ซึ่งหากกลุ่มภราดรภาพมุสลิมหันไปยึดแนวทางความรุนแรงก็คงทำให้อียิปต์และภูมิภาคนี้คงปั่นป่วนวุ่นวายไปอีกนานได้ กรณีคล้ายกันเช่นนี้เคยเกิดขึ้นในประเทศ “แอลจีเรีย” ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เมื่อพรรคอิสลามเคร่งศาสนา “เอฟไอเอส” ชนะการเลือกตั้งรอบแรกอย่างถล่มทลาย แต่ต่อมา ประธานาธิบดีกลับประกาศให้ผลการเลือกตั้งเป็นโมฆะและสั่งยุบรัฐสภาทั้งนี้เพราะถูกกดดันจากกองทัพซึ่งมีนโยบายแยกศาสนาจากการเมือง เมื่อเป็นอย่างนั้น ขบวนการมุสลิมหัวรุนแรงจึงใช้วิธีการก่อการร้ายและยุทธศาสตร์กองโจรสู้กับรัฐบาลและกองทัพนานนับ ๑๐ ปี และมีผู้เสียชีวิตมากกว่า ๒๕๐,๐๐๐ ศพ จนถึงบัดนี้กองกำลังมุสลิมหัวรุนแรงที่เหลือเหล่านี้ได้กลายสภาพไปเป็นนักค้าของเถื่อน ขู่กรรโชกทรัพย์ ลักพาตัวเหยื่อไปเรียกค่าไถ่และฆ่าทิ้ง

การที่กองทัพอียิปต์ทำการก่อการรัฐประหารยึดอำนาจจากกลุ่มภราดรภาพมุสลิม ยังส่งผลกระทบไปทั่วโลกอาหรับและตะวันออกกลางด้วย เพราะหลายประเทศ อาทิ เช่น ตูนิเซียและลิเบีย ที่ผู้นำเผด็จการถูกโค่นล้มจากกระแส “อาหรับ สปริง” และส่งผลให้ฝ่ายมุสลิมเคร่งศาสนาได้ขึ้นมาครองอำนาจแทนจากการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับประเทศอียิปต์ ทำให้รัฐบาลในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มหวาดระแวงว่าจะมีชะตากรรมไปในทิศทางเดียวกันกับประเทศอียิปต์ (บวร โทศรีแก้ว, ๒๕๕๖)

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

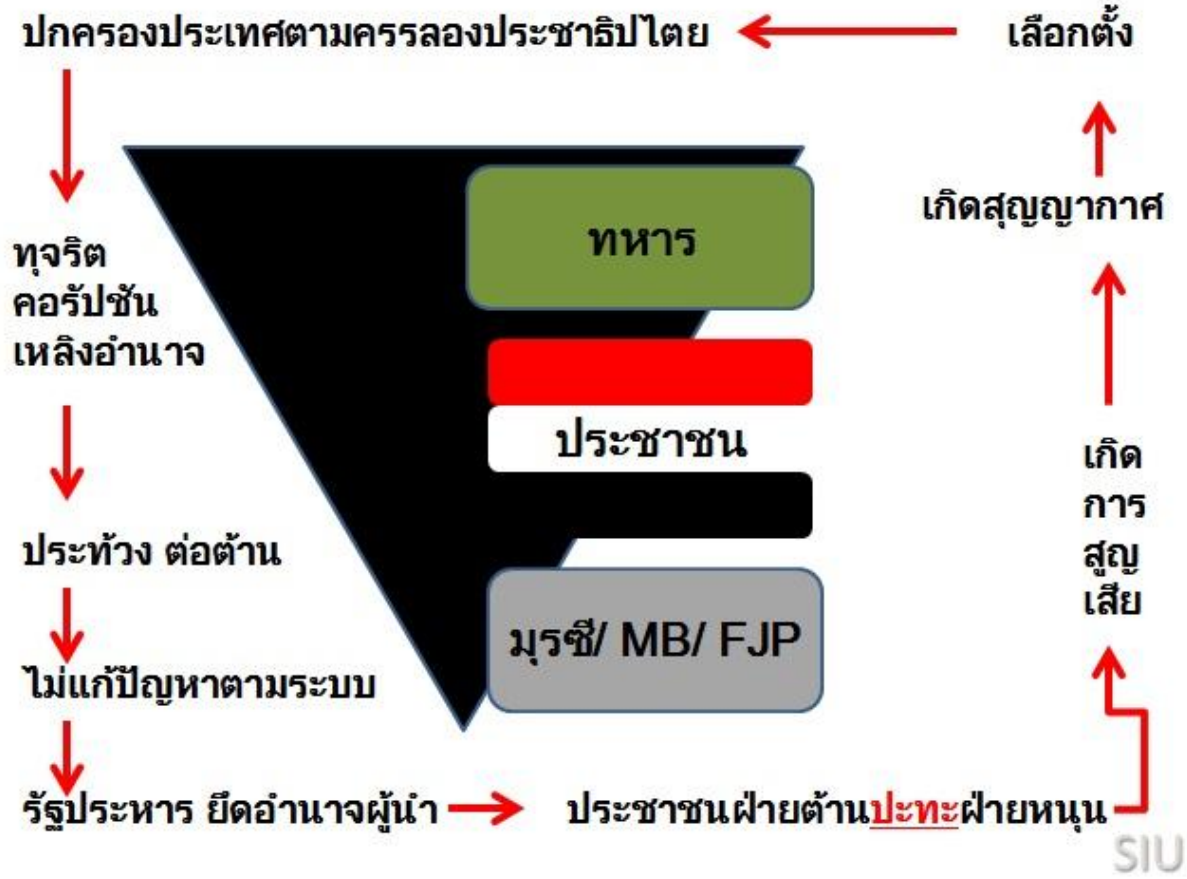

ภาพที่ ๓ วงจรประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียปต์

ที่มา : อบู ยะมีนะฮ์. (๒๕๕๖). โศกนาฏกรรมประชาธิปไตยในอียิปต์ : รัฐประหาร สูญเสีย ใครรับผิดชอบ ?.

สรุป

ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์ เป็นบทเรียนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่า ประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงแค่มีการเลือกตั้งขึ้นเท่านั้น เพราะการเลือกตั้งก็สามารถเลือกเอา “เผด็จการ” เข้ามาได้ แถมเป็นเผด็จการที่ห้ามโต้แย้งด้วย หากยังคิดเพียงว่าการเลือกตั้งเป็นที่มาอันชอบธรรมสูงสุดที่ใครจะละเมิดไม่ได้ หรือผู้ใดก็ตามที่ได้อำนาจมาจากการเลือกตั้ง ผู้นั้น คือ ผู้มาปกครองแบบประชาธิปไตยโดยไม่ต้องเลือกวิธีการ เพราะว่าการเลือกตั้งนั้น หลายกรณีก็ไม่ใช่เป็น “เสียงข้างมากที่สุดของสังคม” เช่น กรณีของมอร์ซีที่ชนะไปราว ๆ ร้อยละ ๕๑ ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมดประมาณ ๕๐ ล้านคน แต่มีผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งประมาณ ๒๖ ล้านคน โดยเป็นผู้ที่เลือกมอร์ซีประมาณ ๑๓.๒ ล้านคน กับผู้ที่เลือกฝ่ายตรงข้ามกับมอร์ซีประมาณ ๑๒.๓ ล้านคน ซึ่งจากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เลือกมอร์ซีมีจำนวนแค่ประมาณ ๑ ใน ๔ ของผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมดเท่านั้น แต่ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ทำให้มอร์ซีสามารถนำไปใช้อ้างถึงความชอบธรรมในการเป็นประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งของตนเองได้ (อบู ยะมีนะฮ์, ๒๕๕๖) ถึงแม้ว่าในการปกครอง

ประเทศนั้น จะต้องถือเสียงข้างมากเป็นสำคัญ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าการมีเสียงข้างมากนั้นจะ “ดี” หรือจะเป็นเครื่องมือที่รับรองว่าการกระทำของฝ่ายเสียงข้างมากจะทำอะไรได้ทุกอย่าง หรือการกระทำทุกอย่างจะเป็นเรื่องที่ถูกต้องเพียงเพราะว่าเป็นฝ่ายเสียงข้างมาก ฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อยก็ยังคงมีสิทธิที่จะตรวจสอบการกระทำต่าง ๆ ได้ด้วยเช่นกัน (พระบาท นามเมือง, ๒๕๕๖) ซึ่งสอดคล้องกับที่เพลโตกล่าวเอาไว้ว่า “การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการปกครองโดยผู้ปกครองที่ใช้ฝูงชนเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์แก่ตัวเองและพวกพ้อง ซึ่งไม่เหมาะกับสภาพสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความรับผิดชอบ และยากจน” ซึ่งก็สอดคล้องกับอริสโตเติล ซึ่งเป็นบิดาของวิชารัฐศาสตร์ที่กล่าวถึง รูปแบบการปกครองที่ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ไม่ดี ได้แก่ ระบอบทรราชย์ ระบอบคณาธิปไตย และระบอบประชาธิปไตย

บทเรียนที่สำคัญอีกประการหนึ่งจากประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์ คือ การรัฐประหาร ซึ่งก็ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน เหตุการณ์รัฐประหารในอียิปต์ดังกล่าวไปแล้วนี้ ถือว่าเป็นด้านลบของ “อาหรับสปริง” (จรัญ มะลูลีม, ๒๕๕๖) เพราะการรัฐประหารนั้นจะไปก่อให้เกิดสภาพความวุ่นวายในระหว่างที่มีสูญญากาศทางกฎหมายหรือการใช้อำนาจ และก็ไม่มีหลักประกันอะไรว่าคณะปฏิวัติจะไม่เป็นเผด็จการ การยึดอำนาจในอียิปต์ถือว่าเป็นบทเรียนประชาธิปไตยที่สำคัญให้แก่ประเทศอื่น ๆ เป็นอย่างดีว่า กระบวนการประชาธิปไตยมิได้สิ้นสุดลงแค่การหย่อนบัตรเลือกตั้ง แต่ยังมีกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไปจากประชาชนให้เข้าไปบริหารประเทศด้วย โดยหากพบว่าผู้ที่ได้รับมอบอำนาจได้มีการใช้อำนาจในทางมิชอบหรือมีแนวโน้มว่าจะลุแก่อำนาจจนเกินไป ประชาชนก็มีสิทธิที่จะออกมาแสดงพลังเพื่อทวงคืนอำนาจได้เช่นกัน ขณะเดียวกัน ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไปจากประชาชนก็ต้องพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ โดยพึงตระหนักไว้ว่าวันใดที่มีการบริหารงานผิดพลาด หรือมีการใช้อำนาจไปในทางมิชอบแล้ว ก็ย่อมที่จะหมดความชอบธรรมที่จะอยู่ในอำนาจ และหากเมื่อใดที่ประชาชนไม่สามารถถอดถอนอำนาจของผู้มีอำนาจด้วยกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยได้แล้ว วิธีการที่ไม่เป็นประชาธิปไตยก็อาจจะถูกนำมาใช้เพื่อให้ประเทศเดินหน้าต่อไปได้ (อบู ยะมีนะฮ์, ๒๕๕๖)

ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์ จึงเป็นเครื่องสะท้อนที่ดีของปัญหาซ้ำซากที่เกี่ยวกับ ระบอบประชาธิปไตยแบบอ้างความชอบธรรมเพียงเพราะชนะการเลือกตั้งกับผลร้ายของการเข้ามาแทรกแซงด้วยวิธีการรัฐประหาร ซึ่งก็ไม่ได้สามารถแก้ไขปัญหานี้ให้จบลงไปได้โดยง่าย และเป็นบทเรียนให้ผู้นำที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนว่าหากเจอสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองขาดความชอบธรรมจนประชาชนที่เป็นผู้มอบอำนาจให้มาบริหารประเทศนั้นออกมาต่อต้านกันทุกหย่อมหญ้าแล้ว จะต้องตัดสินใจในการรักษาระบบไว้ด้วยการยอมรับและวางมือออกไปเอง หรือจะดื้อแพ่งจนเกิดการแทรกแซงที่ทำลายระบบและทุกอย่างลงไป

ชื่อ – สกุล นายสมศักดิ์ จังตระกูล

หัวข้อวิชา ประชาธิปไตยแบบอียิปต์อียิปต์

คำสำคัญ : ประชาธิปไตย/ อาหรับสปริง/ อียิปต์

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทความฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึง พัฒนาการ และอุปสรรคของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศสาธารณรัฐอาหรับอียิปต์ ภายหลังจากการเกิดปรากฏการณ์อาหรับสปริง (Arab Spring) โดยการใช้ข้อมูลทุติยภูมิมาประมวล วิเคราะห์ และนำเสนอ

ผลการศึกษาพบว่า จากปรากฏการณ์อาหรับสปริง ที่เป็นการลุกฮือของประชาชนในประเทศกลุ่มอาหรับที่ได้รับความกดดันจากการถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มคนผู้มีอำนาจ ความล้มเหลวในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของรัฐ หรือการขาดสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่ประชาชนพึงมี และนำไปสู่การโค่นล้มผู้นำได้เป็นผลสำเร็จ สำหรับในอียิปต์เมื่ออดีตประธานาธิบดีฮุสนี มูบารัค ถูกโค่นลงจากอำนาจ และได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งเชื่อว่าน่าจะเป็นการสร้างรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างถาวรขึ้นในอียิปต์ได้

แต่ระบอบประชาธิปไตยของอียิปต์ กลับเป็นบทเรียนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงแค่มีการเลือกตั้งขึ้นเพียงเท่านั้น ยังต้องมีกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไปจากประชาชนด้วย ซึ่งหากมีการบริหารงานผิดพลาด หรือมีการใช้อำนาจไปในทางมิชอบ หรือเอื้อประโยชน์แก่ตัวเองและพวกพ้องแล้ว ก็ย่อมที่จะหมดความชอบธรรมที่จะอยู่ในอำนาจ และหากเมื่อใดที่ประชาชนไม่สามารถถอดถอนอำนาจของผู้มีอำนาจด้วยกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยได้แล้ว วิธีการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย คือ วิธีการรัฐประหาร ก็อาจจะถูกนำมาใช้ ซึ่งจะเป็นการทำลายระบบและทุกอย่างลงไป

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (๒๕๕๖). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://sameaf.mfa.go.th/th/country/africa/detail.php?ID=19. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

จรัญ มะลูลีม. (๒๕๕๖). **รัฐประหารในอียิปต์ เป็นด้านลบของอาหรับสปริง หวั่นยึดอำนาจไม่สิ้นสุด.** Matichon Online. วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1372916814&grpid=01&catid=01. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ. (ม.ป.ป.). **อาหรับสปริงและการเติบโตของขั้วอำนาจใหม่.** โครงการอิสลามศึกษาฯ ม.วลัยลักษณ์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://iswu.wu.ac.th/ymat.nakhon/article/world-analysis/arab-spring-the-rising-powers (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

ธีระยุทธ หาสะอาด. (๒๕๕๓). **การเมืองการปกครองของประเทศอียิปต์**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.learners.in.th/blogs/posts/tag/. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

บวร โทศรีแก้ว. (๒๕๕๖). **อียิปต์ปฏิวัติรอบ 2 ระเบิดเวลาลูกใหม่.** ไทยรัฐออนไลน์. วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.thairath.co.th/column/oversea/7days/355524. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

พระบาท นามเมือง. (๒๕๕๖). **บทเรียนอียิปต์กับการทบทวนประชาธิปไตย.** ผู้จัดการ Online. วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๖. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.manager.co.th/Columnist/ViewNews.aspx?NewsID=9560000083020. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (๒๕๕๖)ก. **ประชาธิปไตย.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://th.wikipedia.org/wiki/. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (๒๕๕๖)ข. **ประเทศอียิปต์.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://th.wikipedia.org/wiki/. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (๒๕๕๖)ค. **อาหรับสปริง.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://th.wikipedia.org/wiki/. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

อบู ยะมีนะฮ์. (๒๕๕๖). **โศกนาฏกรรมประชาธิปไตยในอียิปต์ : รัฐประหาร สูญเสียใครรับผิดชอบ?.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.siamintelligence.com/tragedy-of-democracy-in-egypt/. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

ภาษาอังกฤษ

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. (2556). **THE WORLD FACTBOOK. AFRICA : EGYPT.** [Online]. Retrieved July 23, 2013. from https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html.

STATE INFORMATION SERVICE. (2556). **Your Gateway to Egypt.** [Online]. Retrieved July 23, 2013. from http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?ArtID=66726.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ